

ОЛІЙНИК Н. М.,
СЕМЕНОВА Г. Ю.

Херсонський національний технічний університет

МАКАРЕНКО С. М.

Херсонський державний університет

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

В статті висвітлено поняття ефективності функціонування підприємства. Проведено аналіз статистичних показників діяльності підприємств оптової торгівлі в Україні. Розглянуто фактори, які негативно вплинули на процеси деформації розвитку підприємництва у сфері оптової торгівлі. Запропоновано шляхи підвищення ефективності функціонування оптового торговельного підприємства.

Ключові слова: оптова торгівля, ефективність функціонування, оптовий товарооборот.

OLIYNYK N.,
SEMENOVA H.

Kherson National Technical University

МАКАРЕНКО С.

Kherson State University

ANALYSE OF THE EFFICIENCY OF WHOLESALE BUSINESS IN UKRAINE

The problem of limited resources and desire to increase the output from business activity are the main reasons of emerging need for effective and reasonable business activity. The objective of this research is to analyse the current state of wholesaling in Ukraine and to determine the ways of increasing the efficiency of a wholesale business. The research paper covers the notion of business functioning efficiency and examines performance indicators of wholesale businesses. The efficiency of wholesale business activity affects in many ways the efficiency of an entire national economy, domestic market balance and provision for the needs of population that are constantly growing. Trade level serves as the basis for calculating the estimates of business activities efficiency, such as revenue, profitability etc. That is why trade levels of wholesale businesses is expedient to analyse. The wholesale business performance indicators for the period from 2006 to 2016 have been analysed on the basis of state statistics, namely: the dynamics of wholesaling have been researched, its structure has been defined by region, by functional designation of goods and by wholesale business economic activities, the level of businesses profitability (or loss ratio) has been analysed. The analysis of wholesale business performance indicators in Ukraine is testifying that during the period from 2006 to 2016 wholesale businesses suffered losses only in 2014-2015 years. Despite of difficult economic situation in the country, in 2016 the wholesale businesses succeeded to achieve the highest trade levels for the last decade and significant increase of cost-effectiveness of operational activities (up to 15,8 %), that testifies the profitability of their activity. The factors negatively affecting the distorting processes of entrepreneurship development in the field of wholesaling have been examined. The ways of increasing the efficiency of the wholesale business functioning have been proposed. To increase the efficiency of wholesale businesses functioning in Ukraine it is essential to constantly improve and update trade related infrastructure of the country, improve commercial activity management tool of wholesale businesses by implementing of modern information system, conducting the development of wholesaling through the Internet, increasing the level of customer service and improving pricing policies.

Keywords: wholesale, efficiency of functioning, wholesale circulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема обмеженості ресурсів та прагнення до збільшення результатів діяльності підприємства є основною причиною виникнення потреби в ефективній та раціональній діяльності підприємства. Максимальне задоволення потреб підприємства та досягнення поставлених цілей досягається завдяки ефективному використанні наявних ресурсів.

Ефективність діяльності підприємства характеризується ефективністю використання основних елементів його діяльності. У підприємств оптової торгівлі таким елементом є товар, що реалізується споживачу. Тому на оптових торговельних підприємствах доцільно аналізувати товарооборот. Таким чином, від гнучкості та ефективності в управлінні товарною політикою підприємства оптової торгівлі залежить гнучкість і ефективність діяльності підприємства в цілому, що свідчить про актуальність обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з означеної проблеми. Вивченням ефективності функціонування підприємств займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, як зокрема: В.С. Марцин [1], С.В. Мочерний, О.А. Устенко [2], І.В. Ковальчук [3] та інші. Теоретичні та практичні аспекти ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі в Україні розглянуто в працях вітчизняних науковців, таких як: А.Б. Грушевицька [4], В.Ю. Філіппов, А.М. Нестеренко [5], Н.Б. Льченко [6] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на велику кількість досліджень та досить численні публікації, питання щодо підвищення ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі в Україні вимагають більш глибокого дослідження.

Формулювання цілей дослідження. Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан оптової торгівлі в Україні, запропонувати шляхи підвищення ефективності функціонування оптового торговельного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Успішне здійснення стратегії розвитку підприємства у довгостроковій перспективі, виживання та досягнення своїх цілей передбачає здійснення не лише результативної, а й ефективної господарської діяльності.

Серед науковців є декілька визначень поняття економічної ефективності функціонування підприємства. Так, В.С. Марцин економічну ефективність характеризує як співвідношення кінцевого результату й ефекту (прибутку) з застосованими і спожитими ресурсами [1]. С.В. Мочерний та О.А. Устенко під економічною ефективністю розуміють досягнення найкращих результатів за найкращих затрат живої та уречевленої праці [2]. І.В. Ковальчук визначає ефективність діяльності підприємства як категорію, яка виражає відповідність результатів і витрат підприємства цілям діяльності та інтересам власників [3]. Аналіз наукових літературних джерел дозволяє зробити висновок, що більшість науковців під економічною ефективністю розуміють відношення ефекту з витратами та ресурсами, що використовувалися для його досягнення.

До показників, що характеризують ефективність функціонування підприємств оптової торгівлі, належать товарооборот (абсолютний показник) та рівень рентабельності підприємства (відносний показник). Товарооборот є головним показником функціонування торговельних підприємств. Він характеризує діяльність торговельних підприємств та їх об'єднань в галузі торговельного обслуговування [7]. Рентабельність – відносний показник, який характеризує ступінь прибутковості витрат або активів і вимірюється у відсотках [3].

У 2016 р. в Україні діяло 34,6 тис. підприємств, основним видом економічної діяльності яких була оптова торгівля [8]. В таблиці 1 проаналізовано товарооборот підприємств оптової торгівлі.

Таблиця 1

Аналіз динаміки оптового товарообороту підприємств України за період 2006-2016 роки

Рік	Товарооборот, млн грн.	Абсолютна зміна порівняно з попереднім роком, млн грн.	Темп зростання порівняно з попереднім роком, %
2006	631175,2	–	–
2007	812160,5	180985,3	128,67
2008	998578,2	186417,7	122,95
2009	817532,4	-181045,8	81,87
2010	993695,8	176163,4	121,55
2011	1107283,4	113587,6	111,43
2012	1093290,8	-13992,6	98,74
2013	1074753,2	-18537,6	98,30
2014	987957,0	-86796,2	91,92
2015	1244220,8	256263,8	125,94
2016	1555965,7	311744,9	125,06

Джерело: складено та розраховано за даними [8]

Аналіз даних показує, що протягом аналізованого періоду оптовий товарооборот підприємств України мав як позитивну, так і негативну динаміку. В 2016 році оптовий товарооборот склав 1555965,7 млн грн, що на 311744,9 млн грн (або на 25,06 %) більше ніж в минулому році.

Для більш детального дослідження ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі в Україні на рис. 1 на основі даних [8] проаналізовано динаміку оптового товарообороту та рівня рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств зазначеного виду економічної діяльності.

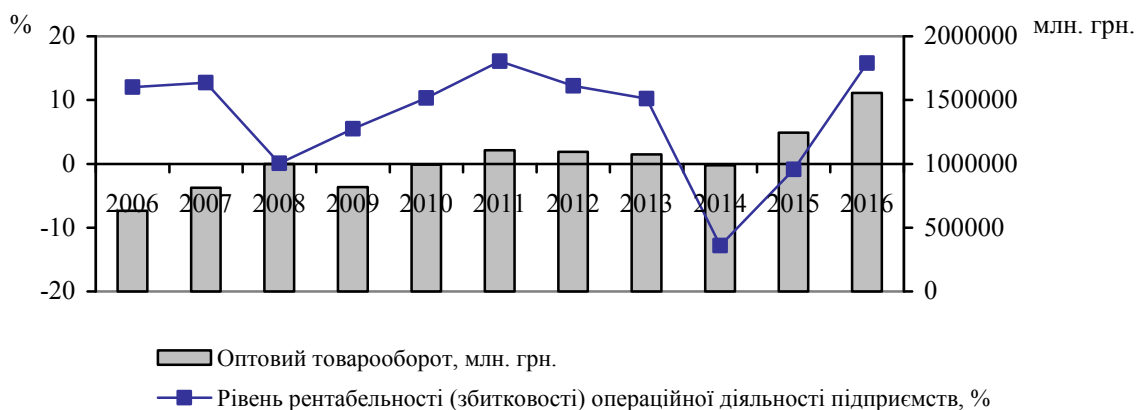

Рис. 1. Динаміка оптового товарообороту та рівня рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств оптової торгівлі в Україні за період 2006–2016 рр.

Як видно з рис. 1, в 2014 році рівень збитковості операційної діяльності підприємств оптової торгівлі в Україні склав – 12,8 %. Основна причина збитковості оптових торговельних підприємств України в 2014 році – це політична нестабільність та різке знецінення національної валюти, внаслідок чого темп зростання витрат підприємств перевищував темп зростання товарообороту. Але вже у 2015 році відбулося зростання оптового товарообороту підприємств України на 25,94 %. В результаті – рівень збитковості операційної діяльності підприємств оптової торгівлі в Україні скоротився і склав – 0,9 %. А в 2016 році спостерігається значне зростання рівня рентабельності операційної діяльності оптових торговельних підприємств України до рівня 15,8 %, що свідчить про прибутковість їх діяльності. Протягом періоду 2006-2016 рр. найбільший розмір товарообороту спостерігається в 2016 році.

В таблиці 2 визначено структуру оптового товарообороту України по регіонах.

Таблиця 2

Аналіз структури оптового товарообороту України по регіонах в 2015-2016 рр.

Регіон	2015 рік			2016 рік		
	Оптовий товарооборот, млн грн.	Питома вага, %	Рейтинг	Оптовий товарооборот, млн грн.	Питома вага, %	Рейтинг
Вінницька	18228,0	1,47	13	14770,4	0,95	16
Волинська	18495,0	1,49	12	51852,4	3,33	7
Дніпропетровська	93252,0	7,49	2	122254,3	7,86	2
Донецька	68053,0	5,47	4	53137,3	3,42	6
Житомирська	6689,5	0,54	22	16529,6	1,06	14
Закарпатська	14000,1	1,13	16	6709,4	0,43	23
Запорізька	22811,8	1,83	11	35029,2	2,25	9
Івано-Франківська	9244,6	0,74	19	11412,5	0,73	17
Київська	83826,2	6,74	3	101414,7	6,52	3
Кіровоградська	14450,8	1,16	15	17297,5	1,11	13
Луганська	3800,9	0,31	24	4794,5	0,31	24
Львівська	36354,2	2,92	7	37894,5	2,44	8
Миколаївська	23706,5	1,91	9	30834,5	1,98	10
Одеська	43597,4	3,50	6	75226,7	4,83	4
Полтавська	16224,3	1,30	14	22999,1	1,48	11
Рівненська	6231,1	0,50	23	7617,7	0,49	22
Сумська	11052,9	0,89	17	15577,4	1,00	15
Тернопільська	30458,6	2,45	8	9593,2	0,62	21
Харківська	62936,7	5,06	5	66793,5	4,29	5
Херсонська	8967,4	0,72	20	10801,8	0,69	19
Хмельницька	6876,3	0,55	21	10395,3	0,67	20
Черкаська	23101,2	1,86	10	22675,5	1,46	12
Чернівецька	3690,8	0,30	25	4252,5	0,27	25
Чернігівська	9863,4	0,79	18	10837,9	0,70	18
м. Київ	608308,1	48,89	1	795264,3	51,11	1

Джерело: складено та розраховано за даними [8]

Як в 2015, так і в 2016 році у структурі оптового товарообороту України по регіонах найбільша питома вага припадає на м. Київ (48,89 % та 51,11 % відповідно в 2015 р. та 2016 р.). Значну частку в структурі оптового товарообороту України займає Дніпропетровська (7,49 % та 7,86 % відповідно в 2015 р. та 2016 р.), Київська (6,74 % та 6,52 % відповідно в 2015 р. та 2016 р.) області. Найменша часта у загальному обсязі оптового товарообороту України належить підприємствам оптової торгівлі Луганської (0,31 % як в 2015 р., так і в 2016 р.) та Чернівецької (0,30 % та 0,27 % відповідно в 2015 р. та 2016 р.) областях.

У таблиці 3 на основі даних Державної служби статистики України [8] визначено структуру оптового товарообороту за функціональним призначенням товарів.

Аналіз даних показує, що протягом періоду 2006–2016 рр. в структурі оптового товарообороту України за функціональним призначенням товарів провідне місце займають непродовольчі товари. Так, підприємствами оптової торгівлі в Україні у 2016 році було реалізовано продовольчих товарів на суму 252,8 млрд. грн. (16,2 %), а непродовольчих товарів – на суму 1303,2 млрд грн (83,8 %). За даними [8] в Україні з продовольчих товарів у 2016 році найбільше було реалізовано виробів тютюнових, напоїв алкогольних, шоколаду та виробів кондитерських цукрових, олій та жирів харчових, продуктів молочних, масла та сирів, м'яса та м'ясних продуктів, кави, вод мінеральних та напоїв безалкогольних. У товарній структурі непродовольчих товарів значна частка (20,9 %) припадала на торгівлю енергетичними матеріалами та продуктами перероблення нафти.

Аналіз структури оптового товарообороту України за функціональним призначенням товарів

Рік	Оптовий товарооборот, млн грн.		Питома вага в оптовому товарообороті, %	
	продовольчі товари	непродовольчі товари	продовольчі товари	непродовольчі товари
2006	103289,0	527886,2	16,4	83,6
2007	131483,2	680677,3	16,2	83,8
2008	155100,4	843477,8	15,5	84,5
2009	168298,8	649233,6	20,6	79,4
2010	193834,5	799847,3	19,5	80,5
2011	194516,0	912767,4	17,6	82,4
2012	215169,0	878121,8	19,7	80,3
2013	199674,1	875079,1	18,6	81,4
2014	194669,3	793287,7	19,7	80,3
2015	224268,9	1019951,9	18,0	82,0
2016	252771,0	1303194,7	16,2	83,8

На рис. 2 на основі даних Державної служби статистики України [8] визначено структуру оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі за видами економічної діяльності в 2016 році.

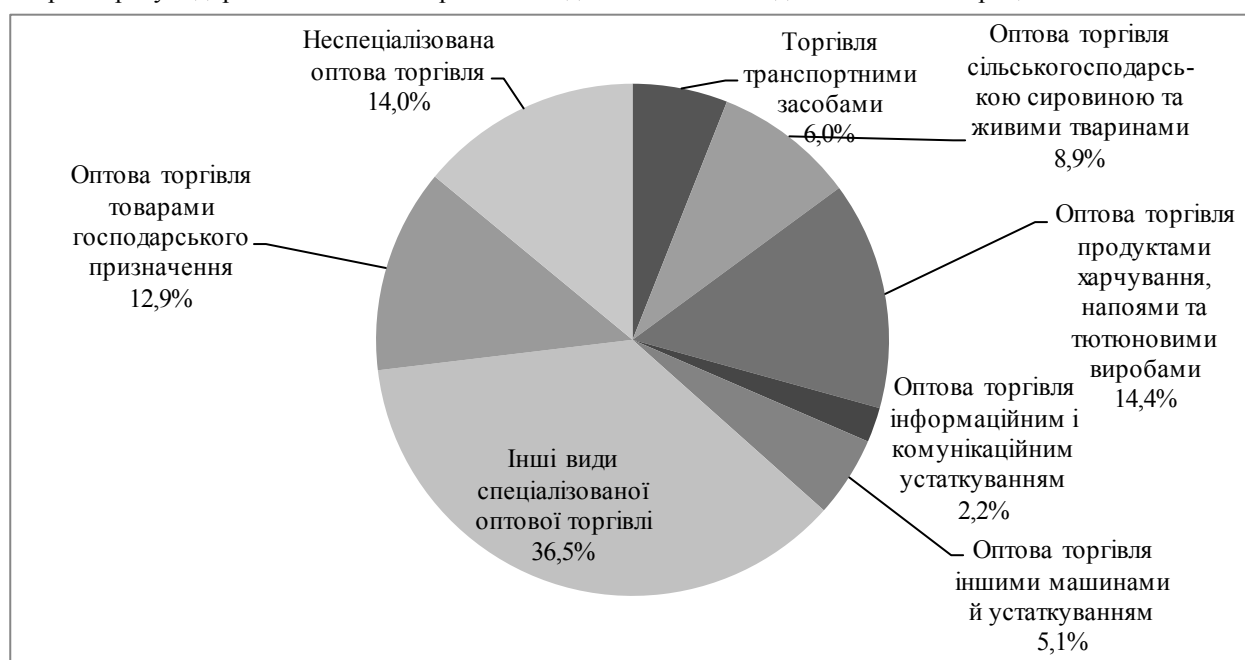

Рис. 2. Структура оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі за видами економічної діяльності в 2016 році

З рис. 2 видно, що у 2016 році найбільша частка оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі в Україні належала іншим видам спеціалізованої оптової торгівлі (36,5 %), на другому місці – оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами (14,4 %), на третьому місці – неспеціалізована оптова торгівля (14,0 %), далі – оптова торгівля товарами господарського призначення (12,9 %), оптова торгівля сільськогосподарською сировиною та живими тваринами (8,9 %), торгівля транспортними засобами (6,0 %), оптова торгівля іншими машинами й устаткуванням (5,1 %). Найменша частка оптового товарообороту належить сфері оптової торгівлі інформаційним і комунікаційним устаткуванням (2,2 %).

На процеси деформації розвитку підприємництва у сфері оптової торгівлі негативно вплинули такі фактори, як:

- недосконалість організаційних механізмів та нормативно-правової бази внутрішньої торгівлі, у тому числі оптової ланки;
- нездатність оптовиків пристосуватись до зміни кон'юнктури товарного ринку, нових ринкових умов з тим, щоб стати потрібним оператором у системі збуту і розподілі продукції завдяки наданню спектру послуг;
- зменшення інвестицій на будівництво нових складів з прогресивними технологіями, відсутність достатніх обігових коштів та джерел їх формування;
- зростання вартості технологічного устаткування, низький рівень механізації трудомістких робіт [4].

Для підвищення ефективності функціонування підприємства оптової торгівлі в умовах динамічних змін зовнішнього середовища необхідно:

- спостерігати за змінами на товарному ринку, його місткістю, тенденцією розвитку та конкуренцією. Доцільно досліджувати попит на продукцію зі сторони потенційних споживачів, що призведе до зменшення комерційного ризику оптового торговельного підприємства за рахунок скорочення (або відсутність) таких видів товарів, які не користуються попитом. Формування оптимального товарного асортименту призведе до підвищення конкурентоспроможності оптового торговельного підприємства та максимізації його прибутку;

- сформувати ефективну систему просування товарів на ринку шляхом створення розвинутої структури каналів переміщення товарів і підтримки необхідної інтенсивності товаропотоків;

- виявляти та попереджувати негативний вплив на діяльність підприємства оптової торгівлі факторів зовнішнього та внутрішнього середовища;

- підвищувати рівень обслуговування клієнтів оптового торговельного підприємства та удосконалювати його цінову політику;

- впроваджувати на оптових торговельних підприємствах сучасні інформаційні системи;

- сформувати резервні джерела фінансового забезпечення процесу руху товарів;

- сприяти розвитку оптового продажу через мережу Інтернет.

Висновки. Від ефективності діяльності підприємств оптової торгівлі багато в чому залежить ефективність функціонування всієї національної економіки, збалансованість внутрішнього товарного ринку та задоволення потреб населення, що постійно зростають. Показник товарообороту є основою для розрахунку оціночних показників ефективності функціонування торговельних підприємств, таких як прибуток, рівень рентабельності тощо.

Аналіз показників ефективності діяльності підприємств оптової торгівлі в Україні свідчить, що протягом періоду 2006-2016 роки оптові торговельні підприємства отримували збитки лише в 2014-2015 роках. Незважаючи на складну економічну ситуацію в країні підприємствам оптової торгівлі в 2016 році вдалося досягти найбільшого розміру товарообороту за останнє десятиріччя та значного зростання рівня рентабельності операційної діяльності (до 15,8 %), що свідчить про прибутковість їх діяльності.

В сучасних умовах господарювання багато торгових підприємств здійснюють прийняття управлінських питань щодо вдосконалення товарної, цінової, збутової та комунікаційної політики без маркетингового обґрунтування, спираючись лише на свій досвід. Зважаючи на це постає питання удосконалення ефективності функціонування оптового підприємства шляхом використання сучасних маркетингових підходів. Для підвищення ефективності функціонування підприємств оптової торгівлі в Україні потрібно постійно вдосконалювати та оновлювати торгівлю інфраструктуру країни, удосконалювати механізм управління комерційною діяльністю оптових торговельних підприємств шляхом впровадження сучасних інформаційних систем, сприяти розвитку оптового продажу через мережу Інтернет, підвищувати рівень обслуговування клієнтів та удосконалювати політику ціноутворення.

Література

1. Марцин В.С. Економіка торгівлі : підруч. / В.С. Марцин. – К. : Знання, 2008. – 603 с.
2. Мочерний С.В. Основи економічної теорії : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С.В. Мочерний, О.А. Устенко. – К. : Академія, 2009. – 502 с.
3. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І.В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 679 с.
4. Грушевицька А.Б. Оцінка результатів діяльності оптової торгівлі України / А.Б. Грушевицька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 2. – Т. 2. – С. 164–169.
5. Філіппов В.Ю. Шляхи розвитку торговельних підприємств / В.Ю. Філіппов, А.М. Нестеренко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 203–207.
6. Ільченко Н.Б. Тенденції розвитку підприємств оптової торгівлі в Україні / Н.Б. Ільченко // Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечнікова. Серія: Економіка. – 2014. – Т. 19. – Вип. 2 / 3. – С. 132–136.
7. Семенова Г.Ю. Специфіка проведення аналізу товарообороту оптового торговельного підприємства / Г.Ю. Семенова, Н.М. Олійник // Шістнадцять економіко-правові дискусії (економічне спрямування) : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – Львів, 2017. – С. 88–90.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua>.

References

1. Martsyn V.S. Ekonomika torhivli: pidruch. / V.S. Martsyn. – K.: Znannia, 2008. – 603 s.
2. Mochernyi S.V. Osnovy ekonomichnoi teorii: navch. posib. [dlia stud. vyshch. navch. zakl.] / S.V. Mochernyi, O.A. Ustenko. – K.: Akademiia, 2009. – 502 s.

3. Kovalchuk I.V. *Ekonomika pidpriemstva: navch. posib.* / I.V. Kovalchuk. – K.: Znannia, 2008. – 679 s.
4. Hrushevytska A.B. Otsinka rezultativ diialnosti optovoi torhivli Ukrainy / A.B. Hrushevytska // *Herald of Khmelnytskyi National University.* – 2014. – Issue 2. – T. 2. – S. 164-169.
5. Filippov V.Yu. Shliakhy rozvytku torhovelykh pidpriemstv / V.Yu. Filippov, A.M. Nesterenko // *Ekonomika: realii chasu. Naukovyi zhurnal.* – 2014. – 2 (12). – S. 203-207.
6. Ilchenko N.B. Tendentsii rozvytku pidpriemstv optovoi torhivli v Ukraini / N.B. Ilchenko // *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnikova.* – Serii: Ekonomika. – 2014. – T. 19. – Vyp. 2 / 3. – S. 132-136.
7. Semenova H.Yu. Spetsyfika provedennia analizu tovarooborotu optovoho torhovelnoho pidpriemstva / H.Yu. Semenova, N.M. Oliinyk // *Shistnadtsiati ekonomiko-pravovi dyskusii (ekonomichne spriamuvannia): Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii.* – Lviv, 2017. – S. 88-90.
8. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystryky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://ukrstat.gov.ua>.

Рецензія/Peer review : 23.11.2017
Надрукована/Printed : 07.02.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Фомішина В.М.